

Prof. dr. Michal Reiman Drsc.

Posudek na bakalářskou práci T. Jančarkové „Mezi Paříží a Moskvou, KSF 1944-1947“

Práce T. Jančarkové, věnovaná vztahům KSF a VKS(b) v letech 1944-1947, je velmi aktuální nejenom v ideovém a politickém ohledu, ale zejména i z hlediska odborného, její role v historickém výzkumu. Patří sice mezi témata, která jsou již delší dobu námětem historiografie, přesto nejsou zdaleka uzavřena, neboť četné materiály důležité pro jejich zpracování byly zpřístupněny pro historické bádání teprve v posledních letech. Lze důvodně předpokládat, že řada dalších materiálů teprve čeká na jejich zveřejnění. Jde přitom o téma, které není důležité pouze pro francouzské dějiny. Umožňuje hlouběji nahlédnout do širších kontextů sovětské a komunistické politiky v poválečné době. K obtížím patří i jeho ideový a politický rámec, neboť tvoří i dnes důležitou položku v hodnocení poválečné politiky KSF a tím silně ovlivňuje interpretační obsahy historiografie, a to především ve Francii a v Rusku.

Chtěl bych hned v úvodu uvést, že se autorka dobře zhostila své úlohy. Hned v úvodu hodnotila svou základní literaturu a k obsahu jednotlivých prací se vrací i v dalším textu. Práce je vnitřně dobře členěna, drží se tématu, je informativní a psaná čtivě, tj. s ohledem na čtenáře. Klade také v textu řadu metodologických otázek, ozřejmujících bílá nebo nevyřešená místa výzkumů. Autorka usiluje o diferencované hodnocení složitých problémů komunistické politiky a imponující je i její způsob zacházení s materiálem, který se na řadě míst vyznačuje značnou mírou zvládnutí. Lze jí snad vytknout pouze skutečnost, že se nedokázala vždy vyhnout vlivu ustálených ideologických schémat, obsažených v literatuře, a její závěry na různých místech textu nejsou tak vždy nezbytně navzájem konformní. Celkový výsledek přesahuje obvyklé nároky kladené na bakalářskou práci a hodnotím tak výkon autorky známkou

1 (výborně)

Nevím, v jakém stadiu je současná literatura o KSF v češtině, dovedl bych si představit, že by určité části předložené práce nebo práce jako celek byla po nutném dopracování publikována.

Přesto mě právě úroveň zpracování a aktualita tématu vede k tomu, abych mimo rámec zkouškového hodnocení učinil některé poznámky. Jsou určeny autorce.

1) Uvedl jsem již, že oceňuji přehled o stavu literatury. Je ovšem třeba poukázat, že autorka čerpá téměř výlučně z literatury francouzské. Odkazy na práce z jiných zemí jsou přítomny hlavně potud, pokud se jimi argumentovalo v diskuzi francouzské. Bylo přitom třeba počítat s tím, že i práce renomovaných francouzských (potažmo i ruských) autorů jsou silně ovlivněny ideologickými a politickými motivy a úvodnímu přehledu by tak značně prospělo, kdyby autorka zohlednila, v jakém časovém období a v jakém kontextu ideové a politické diskuze, byly psány.

2). Do práce tím vplynuly nepřesnosti a nedostatky, kterým se bylo možné vyhnout. Je nadsázka hovořit o světovládných plánech Stalina. Snažil se co nejvíce vytěžit z válečného vítězství, ale v praxi mu šlo o geopoliticky pojatou bezpečnost a o zakotvení velmocenského postavení SSSR. V praktických rozhodnutích byl zdrženlivý, vyhýbal se nebezpečným komplikacím a tíhl k izolacionismu. Po válce se nechal svést k „neuváženostem“, vyplynuly hlavně z vítězství čínské revoluce (zejména korejská válka).

O ohlasu sovětsko-německého paktu ve Francii lze zřejmě sotva hovořit, aniž by se vzalo v potaz, že Francie spolu s Anglií 1939 vstoupila do války s Německem. Uzavření paktu bylo

bezpochyby silně ovlivněno neúspěchem pokusu o francouzsko-sovětské spojení v 30. letech a Mnichovem 1938. Ani britská, francouzská nebo polská politika po Mnichovu neponechávaly Sovětům příliš prostoru pro alternativní volbu. V ČR by se role Mnichova neměla bagatelizovat. Neměl by se ovšem opomíjet ani negativní ohlas stalinských čistek 1937/39.

Zvraty ve francouzské komunistické politice a v jejím vlivu není třeba nezbytně odvozovat z osobní vůle a záměrů Stalina, hrála zde značnou roli shoda některých podstatných zájmů Francie a SSSR, např. zájem na porážce Německa, neboť obě země byly za války v situaci existenčního ohrožení. Na obou stranách byl i zájem na dlouhodobější poválečné spolupráci a iluze o možnostech udržet tuto spolupráci atd. Spolupráce umožňovala KSF partnerství s jinými politickými silami a tím otevírala prostor pro samostatnost. Ten zmizel v okamžiku, kdy se rozjela „studená válka“ - v tom souhlasím s A. Kriegel.

2) Hovořil jsem o tom, že práce buduje téměř výlučně na francouzské historiografii. Některé autorčiny odkazy na prameny jsou proto nepřesné a nepřesvědčivé, nebyly jí ověřeny v originále. Kdyby si např. vzala k ruce Majského memorandum 1944 (bylo publikováno a interpretováno nejen v ruštině), mohla by sotva hovořit o velké roli, kterou sovětská politika přisuzovala Francii. O tomtéž ostatně svědčí i sovětský postoj k francouzskému podílu na okupaci Německa a řada dalších skutečností, svědčících o tom, že se SSSR příliš nechtělo respektovat nároky Francie na postavení velmoci. Je nicméně zřejmě pravda, že si Stalin činil naděje, že podíl francouzských komunistů na vládě znemožní francouzskou účast na „protisovětských piklech“ atd.

Kdyby se autorka podívala do ruského dvousvazkového sborníku „Východní Evropa v dokumentech sovětských archivů“, dosažitelného v domácí knihovně FSV, mohla by si ušetřit řadu problémů s interpretací Thorezových výroků o „francouzské cestě k socialismu“. V další sovětské práci „Moskva a Východní Evropa“ od T. Volokitinové aj. by se bývala mohla dočíst, že Stalinovy představy o „lidové demokracii“ byly zřejmě ovlivněny Benešovými úvahami o „socializující demokracii“ atd.: Stalin měl za to, že budou přijatelné pro poválečnou občanskou a sociálnědemokratickou politiku.

Pokud jde o Suslovův dopis 1947 autorka by bývala zjistila, že nebyl nalezen K. Bartoškem v ruských archivech, ale byl zveřejněn již předtím. Z okolností a z obsahu tohoto dopisu vyplývá, že vystoupení KSF z vlády Stalina zaskočilo - došlo k němu, aniž by býval byl konzultován. To způsobilo, že do všech velkých komunistických stran byli vysláni emisáři, kteří o této skutečnosti informovali jejich vůdčí osobnosti. Stalin ovšem nechtěl konflikt publikovat, tyto dopisy byly proto páleny nejen ve Francii, ale i v ostatních KS. To zřejmě vysvětluje i Stalinovu neochotu publikovat diskuzi na Informbyru a zdůrazněně smířlivý tón rozhovoru s Thorezem 1947; nepřál si žádnou otevřenou roztržku.

3) Mne osobně se dotkla zmínka o Eugenovi Friedovi jako o „československém židovi“. Židi mají v ČR zřejmě privilegium, že nejsou pokládáni ani za národ, ani za etnikum; jinak by nikoho nemohlo napadnout, že by v rámci boje proti antisemitismu měli být psáni malým písmem. Nevím, co má v případě Frieda znamenat „čs. Žid“: sionistou nebyl a ostatní „čs. Židé“ se hlásili jako Češi, Slováci, Němci nebo Maďaři a hlásili svou příslušnost k židovské víře, pokud jí vyznávali. Fried je v českých pracích – byl čs. občanem – uváděn nikoli jako Eugen, ale jako Evžen, byl v ČSR vážným konkurentem Gottwalda v zápase o vůdcovství KSČ a byl proto „odklizen“ do Francie. Nebyl zřejmě za války v Belgii zastřelen Gestapem, nýbrž NKVD (o tom existuje literatura ve franštině). V každém případě byl v souvislosti s procesem Slánského jmenován jako „trockista“ a „nepřítel“.

Pokud by autorka chtěla tyto připomínky se mnou dále diskutovat, budu jí rad k dispozici.

